

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2545

Vragen van de leden **Futselaar** (SP) en **Kwint** (SP) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over *het bericht dat de schrijfvaardigheid van kinderen achteruit holt* (ingezonden 1 augustus 2017).

Antwoord van Staatssecretaris **Dekker** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 29 augustus 2017).

Vraag 1

In hoeverre onderschrijft u de mening van enkele scholen en deskundigen dat «de schrijfvaardigheid van kinderen achteruit holt» en dat «het schrijfonderwijs rammelt»?¹

Antwoord 1

In 2012 is het meest recente peilingsonderzoek naar handschriftkwaliteit van leerlingen in het basisonderwijs uitgebracht door Cito. Uit dit onderzoek bleek dat de handschriften van leerlingen in groep 8 als (net) voldoende worden beoordeeld door leerkrachten. In 1999 is een vergelijkbare peiling uitgevoerd. Er zijn geen significante verschillen in leesbaarheid en mate van verzorging van het handschrift van leerlingen tussen beide peilingen gevonden. Ik heb daarom geen reden aan te nemen dat de handschriftontwikkeling van leerlingen op de basisschool achteruit gaat.

Vraag 2

Klopt het dat aan het «eind van groep 4 bijna de helft van de leerlingen een slecht of onleesbaar handschrift heeft»? Deelt u de mening van promovenda Overvelde die stelde dat kinderen minder oefenen met schrijven, zodat zij «onvoldoende kilometers maken om automatisch te kunnen schrijven en de aandacht bij de lessen te kunnen houden»? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 2

De bevindingen van Overvelde komen overeen met de resultaten uit bovengenoemd peilingsonderzoek. Ook uit dit peilingsonderzoek bleek dat het handschrift van leerlingen in de middenbouw nog onvoldoende is. Gedurende de basisschoolperiode verbetert de handschriftkwaliteit van leerlingen echter sterk, waardoor het niveau in groep 8 als voldoende wordt beoordeeld. De leerlingen in het onderzoek van Overvelde laten een

¹ <http://www.ad.nl/binnenland/schrijfvaardigheid-kinderen-holt-achteruit-aba9b5e3/>

vergelijkbare stijgende lijn zien. Het grootste deel van de leerlingen dat in groep 4 nog een slecht of onleesbaar handschrift heeft, is in groep 5 al significant beter gaan schrijven. Leerlingen blijken kortom gebaat te zijn bij voldoende oefening. Uit het peilingsonderzoek uit 2012 blijkt dat vrijwel alle scholen in groep 4 (94 procent) en groep 5 (97 procent) minstens één keer per twee weken aandacht besteden aan handschriftonderwijs. In vergelijking met de peiling uit 1999 is het percentage leerkrachten dat aangeeft minstens één keer in de twee weken met handschriftonderwijs bezig te zijn, daarmee met tien procent toegenomen.

Vraag 3

In hoeverre deelt u de mening van schrijfdocent Van de Rozenberg die stelt dat er sprake is van «didactische verwaarlozing», dat schrijven er volgens sommige leraren «er een beetje bijhangt» en dat zij «niet goed weten hoe ze problemen van kinderen moeten oplossen»? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 3

Op vrijwel alle scholen in Nederland schrijven leerlingen gedurende hun schooldag, naast de lessen handschriftonderwijs, veelvuldig in werkboekjes en schriften. Ze maken daardoor veel, belangrijke, «schrijfkilometers». Ook de tijd en aandacht die op scholen specifiek aan handschriftonderwijs besteden is de afgelopen jaren op niveau gebleven (zie ook het antwoord op vraag 2). Ten slotte wordt op alle lerarenopleidingen basisonderwijs expliciet aandacht gegeven aan handschriftonderwijs. Op die manier worden alle (aanstaande) leraren goed toegerust om handschriftonderwijs te geven (zie ook het antwoord op vraag 6).

Vraag 4

Heeft u inzicht in hoe vaak kinderen worden doorverwezen naar kindergysotherapie om de schrijfproblemen van basisschoolleerlingen op te lossen? Heeft u inzicht welke sociaaleconomische achtergronden deze kinderen doorgaans hebben? Bent u ermee bekend in hoeverre deze kosten door de grootste zorgverzekeraars worden vergoed?

Antwoord 4

Hier heb ik geen inzicht in. In het onderzoek van Overvelde wordt verwezen naar een enquête uit 2009 onder 353 kindergysotherapeuten.² Hieruit blijkt dat kindergysotherapeuten gemiddeld ruim 25% van hun tijd besteden aan schrijfproblemen bij kinderen. Wanneer kinderen fysiotherapie nodig hebben om schrijfproblemen op te lossen, worden de eerste negen behandelingen door elke basisverzekering vergoed. Voor kinderen is het eigen risico niet van toepassing. Wanneer de problemen na negen behandelingen nog niet zijn verholpen, kan een kind nogmaals negen behandelingen vergoed krijgen. Hiervoor is geen verwijzing van een arts nodig.

Vraag 5

Deelt u de mening dat het van belang is extra in te zetten op goed schrijfontderwijs op scholen, aangezien uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er een relatie ligt tussen goed schrijven, goed spellen en beter (vloeiend) lezen?³

Antwoord 5

Het is belangrijk dat alle leerlingen goed leren schrijven, spellen en (vloeiend) lezen. Hieraan besteden alle basisscholen elke dag dan ook veel aandacht. Het handschriftonderwijs – dat conform de kerndoelen een verplicht onderdeel op elke school is – draagt hieraan bij. De vraag of het wenselijk is om in het primair onderwijs extra in te zetten op handschriftonderwijs moet in de volgende fase van de curriculumherziening worden beantwoord. Hiertoe starten begin volgend jaar een negental ontwikkelteams.⁴ Deze ontwikkelteams – bestaande uit leraren en schoolleiders – zullen bij de uitvoering van hun opdracht gebruik maken van relevante wetenschappelijke onderzoeken.

² Zie: https://www.researchgate.net/publication/284665554_Inventarisatie_van_verwijzingspatroon_onderzoek_en_behandeling_van_kinderen_met_schrijfproblemen

³ <http://m.schrijven.nl/home2/>

⁴ Kamerstuk 31 293, nr. 376.

Vraag 6

Wordt er naar uw mening op de pedagogische academie basisonderwijs (pabo) voldoende aandacht besteed aan schrijfonderwijs en zijn de huidige pabo-eindtermen naar uw mening voldoende waarborg voor goed schrijfonderwijs op basisscholen? Zo ja, kunt u uw antwoord toelichten en daarbij ingaan op het feit dat volgens enkele leraren en deskundigen de kwaliteit van het schrijfonderwijs (handschriftontwikkeling) achteruit gaat? Zo nee, bent u van plan om extra in te zetten om deze kwalitatieve waarborg op korte termijn te bewerkstelligen? Wat wilt u in dat verband concreet gaan doen?

Antwoord 6

Het belang dat ook in de lerarenopleidingen wordt gehecht aan handschriftontwikkeling blijkt in het bijzonder uit het bestaan van een specifieke kennisbasis handschrift. Het ontwikkelen van een goed handschrift wordt namelijk gezien als een leervoorwaarde voor leerlingen om zich andere leergebieden eigen te kunnen maken.⁵ Handschriftonderwijs wordt dan ook op alle pabo's aan alle studenten verplicht aangeboden. De kennisbasis schrijft niet voor hoe er invulling moet worden gegeven aan dit thema. Zo kan handschrift als afzonderlijk vak worden aangeboden of worden geïntegreerd in andere leergebieden. Bij de periodieke accreditatie wordt beoordeeld of de wijze waarop pabo's invulling geven aan de kennisbases toereikend is. Op die manier is een goede balans gevonden tussen voorschrijvendheid en vrijheid enerzijds en tussen handschriftonderwijs en dertiental andere relevante leergebieden anderzijds.

---

⁵ Zie: https://www.10voordeleraar.nl/documents/kennisbases_pabo/advies_kb_handschrift.pdf